

Nr 8.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 april 1913 kl. 3 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg.

Närvarande: herrar Enderstedt, Svensson i Skönsberg, Johanson i Gäre, Westman, Hallén, Lundgren i Björna, Mörtzell, Sterne, Zelahn och Olsson i Järnsida.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 30, hava herrar *Nilson* i Örebro, *Persson* i Tällberg, *Thorsson* och *Kronlund* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida ej artikeln öl lämpligen bör kunna borttagas såväl ur spisordningen för friska å flottans fartyg som ock såsom extra förplägning.

Motionen.

Beträffande vad motionärerna anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet, som vid behandlingen av förevarande motion ansett det vara lämpligt att inhämta de sjömilitära myndigheternas mening i ämnet, har, efter därom hos vederbörande statsråd gjord framställning, fått mottaga de yttranden, som återgivas i bil. 1—9.

Infördrade yttranden.

Såsom motionären angivit, ingår enligt gällande spisordning för *Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 2 avd. 8 häft. (Nr 8).* 1

Utskottet.

friska å flottans fartyg i manskapets middagsportion 33 centiliter öl, dock ej till skeppsgosse. För skeppsgosse må enligt vederbörande befälhavares beprövande ett belopp, ej överstigande värdet av den i övrigt manskapsportion ingående ölransonen, användas till utspisning av alkoholfri läskdryck eller till annat lämpligt ändamål. Extra förplägning, som utdelas jämlikt reglemente för marinen del II § 318: 1, kan för annan än skeppsgosse utgöras av en portion öl. Under expedition för sjömätning eller arbeten med militärleder må, beroende av fartygschefens beprövande, till envar av manskapet med visst undantag utspisas en extra måltid om dagen jämte 20 centiliter öl till varje sådan måltid.

Den, som det önskar, kan enligt nämnda reglemente § 277: 4 låta hela sin portion öl eller annan dryck, som i brist av öl utspisas, eller ock hälften därav inestå mot den ersättning, varom i § 316: 4 samma reglemente sägs; börande sådan önskan anmälas vid expeditionens början till vederbörande divisionsofficer, varefter ändring härutinnan icke må äga rum utan fartygschefens tillstånd.

Enligt den uppfattning, som kommit till uttryck i åtskilliga av de hörda myndigheternas yttranden, kunde det synas, som om upphörandet av utspisningen av öl å flottans fartyg icke vore av någon större betydelse.

Efter utskottets mening, torde dock det väckta förslaget böra uppmärksammas av Riksdagen. I första hand är då att bemärka förslagens principiella innebörd. Vårt folks frigörande från vanan att använda alkoholhaltiga drycker som njutningsmedel är ett krav, som alltmer trätt i förgrunden, och vid tillgodoseendet av detta krav ligger intet närmare för handen än att statsmakterna skänka sitt kraftiga bistånd. Så har ock i flerfaldiga avseenden skett, och motionärerna hava särskilt framhållit vad som ligger den förevarande frågan närmast — 1904 års Riksdags skrivelse angående förbud mot all utskänkning av öl å arméns lägerplatser ävensom inom arméns och flottans samt kustartilleriets kasernområden och därav föranledda ändringar i nåd. förordningen angående försäljning av vin och öl. Det nu väckta förslaget innebär ännu ett steg framåt i den inslagna riktningen.

Får det sålunda anses klart, att den ifrågasatta reformen principiellt är värd att på allt sätt understödjas, återstår att tillse, huruvida särskilda orsaker kunna göra densamma av behovet mindre påkallad. Enligt utskottets uppfattning föreligga icke sådana skäl, ehuru i åtskilliga av de utskottet tillhandakomna yttrandena en motsatt mening gjort sig gällande. Sålunda har det förmenats, att de säregna förhållanden, under vilka tjänsten ombord utövas, skulle frankalla ett behov av öl och

detta på grund såväl av dess uppgivna näringsvärde som dess stimulerande egenskaper. Utskottet inser till fullo, att sjötjänsten i regel är synnerligen krävande och fördenskull påkallar en kraftigare utspisning än den som erfordras i land, men något skäl för ölransonens bibehållande torde ej ligga häri. Den obetydliga näring, ölet innehåller, och som ju för övrigt den går miste om, vilken föredrager den kontanta ersättningen, kan förvisso beredas i en lämpligare form. Såsom förfriskningsmedel läser ölet ej heller vara oersättligt. Det torde nämligen icke erbjuda oöverstigligen svårigheter att åstadkomma en hållbar och ej för kostsam alkoholfri eller alkoholsvagare dryck. Såsom av bilagan 10 framgår, tillverkas redan nu svagdricka, vilket såsom måltidsdryck med fördel kan ersätta ölet och som tillika äger ganska stor hållbarhet. Vidare är att märka, att det redan nu finnes möjlighet att ombord å de större fartygen tillverka läskdrycker. Utskottet vill i detta avseende erinra om nådiga brevet till marinförvaltningen den 19 april 1907, varigenom Kungl. Maj:t bifallit marinförvaltningens underdåniga framställning därom, att läskdryckstillverkning å flottans fartyg måtte till den utsträckning, som ämbetsverket kunde finna erforderlig, få anordnas i ändamål att tillhandahålla fartygsbesättning kolsyrade läskdrycker mot ersättning till fartygets kassa. I de fall, där utrymmesskäl omöjliggöra läskdryckstillverkning, kunna säkerligen andra drycker än öl vara möjliga att medföra och uppfylla samma ändamål. Gäller det åter en extra förplägnad vid ogynnsam väderlek, läser en varm dryck — exempelvis té eller kaffe — vara vida mer på sin plats än en alkoholhaltig dryck. Skulle sjögång eller andra förhållanden förhindra uppgörande av eld, kan ånguppvärmning sannolikt åstadkommas.

Det har vidare i de avgivna yttrandena framkommit en förmodan, att ett bifall till det föreliggande förslaget skulle hava ett ofördelaktigt inflytande på rekryteringen. Oavsett att synpunkten ligger vid sidan av ämnet, torde en sådan farhåga sakna grund. Rekryteringsmöjligheterna bero förvisso på andra och större faktorer, såsom exempelvis den behandling manskapet röner, den utbildning det erhåller, utsikten till civilanställning efter tilländalupen kapitulationstid samt, kanske icke minst, ställningen å arbetsmarknaden.

Föreligga sålunda icke omständigheter, som påkalla ölransonens bibehållande, tala enligt utskottets mening starka skäl för dess borttagande. Utskottet vill då bland annat framhålla den frestelse till framtida alkoholmissbruk, som lätteligen kan uppammas med hänsyn därtill, att manskapet ofta erhåller sina ölransoner under förhållanden, då ölets stimulerande

egenskaper spela huvudrollen. Denna fara förringas knappast i nämnvärd mån genom rätten att få utbyta ölet mot kontant ersättning. Därvid torde påverkningar av kamrater, som själva gärna använda ölet, vad beträffar personer med mindre stark självständighet, äga en icke oväsentlig betydelse. Antagligt är, att åtskilliga skulle undgå att förvärva vanan att dagligen bruka öl, därest sådant icke inginge i spisordningen. Vad särskilt angår öl såsom extra förplägnad, vill utskottet framhålla som en oriktig och olämplig princip att använda de som njutningsmedel allt mera utdömda alkoholstarkare dryckerna till belöningsmedel åt manskapet. Dess välbehövliga uppmuntran efter ansträngande strapatser kan säkert ske på ett för manskapet nyttigare och för staten som målsman mera värdigt sätt. Att alkoholhaltiga drycker icke med nödvändighet betingas av sjölivet, därom utgöra, på sätt framgår av bilagan 9, de tyska och norska marinernas spisordningar talande bevis.

Med stöd av det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes taga under överbärande, huruvida ej artikeln öl lämpligen bör kunna borttagas såväl ur spisordningen för friska å flottans fartyg som ock såsom extra förplägnad.

Stockholm den 8 april 1913.

På utskottets vägnar:

M. ENDERSTEDT.

Reservation

av herrar Westman och Mörtsell.

Bilaga 1.

TILL KONUNGEN.

Sedan Eders Kungl. Maj:t under den 7 dennes anbefallt inspektören av flottans övningar till sjöss att så snart ske kunde inkomma med underdånigt yttrande över en i Riksdagens Andra kammare väckt motion angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg, får jag härmed i underdånighet anföra följande.

Den omständigheten, att öl ingår i den dagliga utspisningen för manskapet under sjötjänstgöring ävensom att detsamma under dylik tjänstgöring utspisas såsom extra förplägning, har givetvis sin orsak i de säregna förhållanden, under vilka tjänsten ombord utövas. Väderleksförhållandena, särskilt vintertid, samt de förekommande, ofta ansträngande arbetena framkalla där mången gång ett behov av stimulerande medel som av den med sjölivet obekante ej kan tillfullo inses.

Att under sådana förhållanden beröva manskapet den rekreation, som nu beredes detsamma genom utspisning av öl och som hittills med stöd av erfarenheten ansetts behöflig, torde så mycket mindre böra ifrågasättas, som besättningarna under långa tider äro fullständigt avskurna från de möjligheter till anskaffning av för vars och ens smak lämpade förfriskningar, som alltid stå det i land tjänstgörande manskapet till buds.

Några olägenheter av den nu gällande ordningen hava såvitt jag har mig bekant ej framträtt, men torde det däremot förefinnas starka skäl för den förmodan, att ett borttagande av ölutspisningen skulle hava ett ofördelaktigt inflytande ej blott på möjligheten att rekrytera sjömanskåren utan även på manskapets uppförande i land och därmed även skada såväl disciplinen som landets anseende i de utländska hamnar, vilka av fartygen besökas. Det begär efter omväxling, som förefinnes hos varje människa och som särskilt gör sig påmint hos livskraftiga ungdomar, vilka en längre tid varit hänvisade till det enformiga livet mellan relingarna, skulle nämligen med all sannolikhet föranleda en ökning av fylleriförseelserna vid landpermission, därest all möjlighet till förtäring ombord av öl bleve manskapet berövad.

Redan nu förefinnes emellertid en reglements föreskrift, som tillmötesgår dem av manskapet, som av ett eller annat skäl ej önska öl till maten, utan att därför frångå manskapet i sin helhet en förmån, som utan tvivel av de flesta skattas ganska högt. Det är nämligen medgivet dem, som det önska, att hava hela eller halva ölportionen innestående och att i stället kontant utbekomma värdet av det öl, som sålunda ej av dem förtäres.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag därför i underdånighet uttala

den uppfattningen, att den av motionärerna ifrågasatta åtgärden skulle verka till skada för tjänsten och därför ej heller bör komma till utförande.

Pansarbåten Oscar II den 13 febr. 1913.

Underdånigst

W. Dyrssen.

H. von Krusenstierna.

Bilaga 2.

TILL KONUNGEN.

Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev av den 7 innevarande februari anbefalld att inkomma med yttrande i anledning av i Riksdagens Andra kammare väckt motion om underdånig skrivelse angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg, får jag, som i ärendet hört chefen för underofficers- och sjömanskårerna, förvaltningsdirektionen samt 1:e läkaren, vilkas yttranden här bifogas, i likhet med dessa myndigheter i underdånighet avstyrka borttagandet av öl ur skeppsportionen förr än annan dryck, lämplig att användas som måltidsdryck och jämväl möjlig att längre tid förvara ombord på större kärl samt ej dragande större kostnad än öl, blivit funnen.

Dock synes mig lämpligt, att öl ej må inbegripas i de proviantartiklar, som jämlikt reglemente för marinen, del II, § 240: 1 c), må utlämnas till kajutbord eller mäss ävensom till underofficerskorpraler och korpraler, om vilka sägs i samma reglemente, § 316: 2.

Karlskrona, Stationsbefälhavarens civilexpedition den 20 februari 1913.

Underdånigst.

Ludvig Sidner.

Knut Thörn.

Bilaga 3.

Till Stationsbefälhavaren.

På grund av stationsbefälhavarens resolution den 10 dennes anmodad inkomma med yttrande med anledning av i Riksdagens Andra kammare väckt motion angående upphävande av utspisning av öl å flottans fartyg får jag vördsamant anföra följande:

Genom bestämmelsen i Regl. för Marinen, del II § 277: 4 som lyder »Den, som det önskar, kan låta hela sin portion öl eller annan dryck, som i brist av öl utspisas, eller ock hälften därav innestå mot den ersättning, varom i § 316: 4 sägs; börande sådan önskan anmälas vid expeditionens början till vederbörande divisionsofficer, varefter ändring härutinnan icke må äga rum utan fartygschefens tillstånd», vederlägges motionärernas uppfattning, att öl av myndigheterna är anbefallt till dagligt bruk. Tvärt om uppmuntras individen att icke dricka öl genom att i så fall erhålla en extra inkomst. Med denna bestämmelse och enär

här endast gäller en portion av 33 cl., i motsats till vad förhållande var å lägerplatsernas marketenterier, där det stod individen fritt att dricka hur mycket öl som helst, synes mig jämförelsen mellan dessa lägerplatser och flottans fartyg ej hållbar.

Dessutom utgöres en stor del av bemanningen, särskilt de värnpliktige sjömännen, av sådant folk, som blivit vanda att till måltiderna förtära alkohol i någon form, i motsats till arméns värnpliktiga, vilka till största delen utgöres av lantbefolkning, varför här ej kan bli va tal om *förvärvandet* av någon vana. Ölransonens borttagande bidroge dessutom säkerligen till att tjänstgöringen ombord komme att kännas än mer betungande än som är behöfligt och giva anledning till missnöje, något som ju alltid bör undvikas och som ur rekryteringssynpunkt har sin stora betydelse.

Ur rent nykterhetsintresse är ock av vikt, att folket trivs ombord, ty i annat fall söka de under permission ofta en tröst i glaset. Även kan befaras, att den påtvingade avhållsamheten från förtärandet av all slags alkohol föranleder manskapet att under permission göra sig mer skyldiga till fylleriförseelser än annars bliver förhållandet, dels på grund av ovana, dels ock genom en viss benägenhet att passa tillfället och supa.

Den stimulerade egenskap, som förtärandet av en halv öl kan hava, är ur sanitär synpunkt stundom av ett välgörande inflytande i och för förhindrandet av förkyllningar av manskap, vilka utav en eller ennan anledning blivit utsatta för kyla och väta, något som till sjöss mycket oftare blir fallet än under landtjänstgöring.

Visserligen finnas många välsmakande alkoholfria drycker, men tyvärr kunna de ej utan att försämras en längre tid förvaras å större kärl såsom förhållandet är med öl. Att dagligen till stora besättningar medföra drycker å glas medgiver ej utrymmet ombord och skulle förorsaka betydande kostnader för transport och förlorade tomglas, varför dessa dryckers reglementerade användning ombord ur praktisk synpunkt ej kan förordas.

Skulle åter ölet borttagas från spisordningen utan att utbytas mot alkoholfri dryck, återstode endast vatten för besättningen till middagsdryck. Då dricksvattnet ombord företrädesvis består av destillerat vatten ofta mindre välsmakande och stundom ljumt, torde annan dryck till måltiden för besättningen vara önskvärd, och torde av ovan anförda skäl öl härtill vara den lämpligaste.

Dessutom måste erkännas det olämpliga i att t. ex. en kall vinterdag bjuda en utkyld båtbesättning på var sin flaska pomril. Kokt mjölk vore ju det bästa, men sådant står ej till buds, och för mycket kaffe torde för mången vara minst lika skadligt som 33 cl. öl om dagen.

Det är ej alls naturligt att till militära lägerplatser räkna flottans fartyg, där ej samma bekvämlighet och rörelsefrihet kan beredas som i land. Lant- och sjöförhållanden kunna ej behandlas på analogt sätt.

På grund av det anförda får jag på det livligaste avråda från borttagande av ölet i sjöportion, i det att en sådan åtgärd ur såväl nykterhets- som sanitär synpunkt vore till skada.

Karlskrona den 15 februari 1913.

Wilh. Hamilton.

Sven Fredholm.

Till Stationsbefälhavaren.

Medels remiss den 10 dennes, § 487, haven I anmodat förvaltningsdirektionen att inkomma med yttrande över en i Riksdagens Andra kammare väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg.

Under påpekande av att Riksdagen år 1904 genom skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit att det täcktes Kungl. Maj:t meddela förbud mot all utskänkning av öl å arméns lägerplatser ävensom inom arméns och flottans samt kustartilleriets kasernområden, vilken skrivelse, sedan jämväl framställningen i samma syfte från annat håll gjorts, föranledde till att i Kungl. Förordningen angående försäljning av vin och maldrycker stadgats förbud mot tillstånds meddelande till försäljning av vin eller öl inom läger, kasernområde eller annat uteslutande för krigsmaktens behov upplåtet område, hava motionärerna, med framhållande av att de erfarenheter, som gjorts av det stadgade förbudet, synas uteslutande varit goda, hemställt att Riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t i ovanberörda syfte.

De förhållanden, som gåvo Riksdagen anledning till ovannämnda skrivelse år 1904, synas förvaltningsdirektionen vara av helt annan natur, än de nu ifrågasvarande. Vid förstnämnda tidpunkt funnos marketeuterier anordnade i nästan varje kasern och å varje lägerområde, där manskapet kunde tillhandla sig öl. Klart är att manskapet — trots den noggrannaste kontroll säkerligen utövades av de militära myndigheterna — därstädes kunde tillhandla sig mera öl än vad som var nyttigt för detsamma. Ett inskridande häremot och en ändring i dessa förhållanden synes förvaltningsdirektionen vara riktat mot missbruket av öl. Helt annorlunda synas förhållandena nu vara. Frågan gäller nu avskaffandet av dels den i spisordningen för friska å flottans fartyg ingående ölportionen, dels det öl, som jämlikt § 318 mom. 1 i reglementet för marinen, del II, kan ombord utdelas såsom extra förplägning. I båda fallen är myckenhet öl, som utspisas, 33 centiliter, varvid är att märka att öl ej utspisas till skeppsgosse. Då sålunda endast det fullvuxna manskapet erhåller öl, synes någon fara för utspisande av öl ombord, under vanliga förhållanden endast 33 centiliter per man och dag, icke vara för handen, då väl en fullvuxen man lärer tåla en så ringa kvantitet alkohol, som ingår i nämnda myckenhet öl. Något annat tillfälle för manskapet att ombord erhålla vare sig öl eller annan alkoholhaltig dryck finnes ej. Varken försäljning ej heller ombordtagandet av öl eller annan alkoholhaltig dryck är tillåten, och förvaltningsdirektionen veterligen förefinnes ej något lönkrögeri ombord.

Reglementet för marinen, del II, stadgar, att den som så önskar och därom gör anmälan äger rättighet att få sin ölportion innestående och erhåller han då kontant ersättning för den sålunda ej bekomna ölportionen. Sålunda kan knappast sägas att något dagligt anbefallt bruk av öl finnes, då det ju är överlämnat åt manskapet självt att välja, huruvida detsamma önskar erhålla öl eller däremot svarande ersättning kontant.

Enligt vad förvaltningsdirektionen har sig bekant erhåller manskapet å nästan samtliga större rederibolags fartyg öl till någon eller några måltider, detta på grund av den ansträngande tjänstgöringen ombord, som väl synes kräva kraftigare och i visst fall mera stimulerande utspisning än i land.

Då säkerligen tjänstgöringen ombord å marinens fartyg är minst lika ansträngande som ombord å handelsflottans fartyg och då manskapet självt sätter värde på denna dryck samt med stöd av vad ovan anförts, kan förvaltningsdirektionen, som icke vet någon med ölet jämförlig, mindre alkoholstark, malt-dryck, som kan under längre tid förvaras, vilket är nödvändigt ombord, icke för sin del tillstyrka bifall till det gjorda förslaget om ölets borttagande ombord å flottans fartyg.

Karlskrona den 18 februari 1913.

På förvaltningsdirektionens vägnar:

Nils Telander.

Richard Thörn.

Bilaga 5.

Till Stationsbefälhavaren.

Med anledning av stationsbefälhavarens resolution § 487 den 10 dennes vari jag anmodas inkomma med yttrande angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg, får jag vördsamt meddela, att den ringa mängd alkohol, som finnes i 33 cl. öl, icke kan anses vara skadlig för fullvuxen person.

Den resolutionen åtföljande tryckta bilagan återställes härmed.

Karlskrona, flottans sjukhus, den 14 febr. 1913.

I. M. Nilsson.

Bilaga 6.

TILL KONUNGEN.

Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev av den 7 sistlidna februari månad anbefalld inkomma med underdånigt yttrande över en i Riksdagens Andra kam-mare väckt motion, nr 30, om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående upp-hörande av utspisningen av öl å flottans fartyg, får jag i underdånighet anföra följande. Förenämnda ärende har av mig blivit remitterat till varvschefen, kår-chefen och förvaltningsdirektionen för yttrande, och har stationens förste läkare jämväl deltagit i ärendets handläggning hos samma direktion. Med överlämnande av de av förenämnda myndigheter ingivna uttalanden får jag för egen del anföra, att jag till fullo instämmer i vad såväl kårchefen som förvaltningsdirektionen i ärendet anført och att jag sålunda på det bestämdaste måste avstyrka vidtagandet av sådan ändring i spisordningen för flottans fartyg, som nu förevarande motion åsyftar.

Stockholm den 1 mars 1913.

Underdånigst

A. Ehrens-värd.

Ernst Lindgren.

Överlämnas till

Stationsbefälhavaren

såsom på grund av kommunikationsresolution den 11 innevarande månad D.nr 216, begärt yttrande, med tillkännagivande, att, vad beträffar sjöreserven, ett ersättande av ölportionen med alkoholfri dryck synes utan olägenhet kunna äga rum. Stockholm den 20 februari 1913.

N. E. Anckers.

C. Strandberg.

Till Varvschefen.

Jämlikt varvschefens remiss, D.nr 341, den 13 dennes anbefalld inkomma med yttrande över förslaget angående upphörande av utspisning av öl å flottans fartyg, vartill, beträffande spisordningen, sjöreserven räknas, får jag vördsamt anföra:

Sjöreservstyrkan består för närvarande av följande personal:

Sjömanskåren :		
underofficerskorpraler	6	
korpraler	4	
menige	16	26
Beväringsmän		24
Daglönare		13
		<hr/>
		Summa 63

Härav ha alla underofficerskorpraler, en korpral (gift) och alla daglönare, tillsammans 20, sina portioner innestående; övriga 43 åtnjuta portion in natura. Av dessa 43 åter ha 21, därav 16 beväringsmän, sina ölportioner innestående. Antalet härutinnan växlar emellertid rätt betydligt, beroende på ombyten som göras av manskapet, men i allmänhet är dock i proportion beväringen övervägande. En benägenhet att hava sitt öl innestående tycks ock mera allmänt hava uppstått, ty icke någon tid förut ha dagliga antalet innestående ölportioner varit så stort som under innevarande år och slutet av närmast föregående. Om nu detta är beroende på absolutism — de fylleriförseelser som ändock bland dessa förekommit torde kunna hänföras till undantagen — sparsamhet eller andra orsaker äro ej lätt att utreda, men förefaller det oaktat vara ganska talande skäl för en ändring beträffande utspisning av öl.

Extra förplägning av öl, som utdelas, vare sig till berättningen i sin helhet eller, som mycket ofta synnerligast under övningar i skärgården förekommer, till i tjänsten utgående båtbesättningar, blir varken till nytta eller uppmuntran för den eller de, som av nykterhetsskäl av sagt sig denna dryck. Kännbarast är

dock förlusten vid tjänsteresorna. På dessa, som vanligen räcka flera dagar, ordnas bespisningen lämpligast sålunda, att kontant för portion resedagarna utbetalas och lättberedda födoämnen efter eget val för dessa medel anskaffas, varjämte till hjälp erhålles en portion kaffe med socker och öl per man och dag. Fastän ur närings synpunkt säkert väl behöfvligt, måste emellertid, då ej annan dryck i stället för öl står till buds, den principfaste försaka, varför även i dessa fall en ändring i förenämt syfte synes motiverat.

Då således bland manskapet självt en tendens tycks föreligga att avstå från ölportionen och då denna sannolikt kan utbytas mot alkoholfri dryck av motsvarande näringsvärde, samt då ingen svårighet för sjöreservens del bör förefinnas för sådan drycks magasinering och dylikt, är all anledning, synes mig, att förorda ett sådant ombyte.

Fråga är emellertid om ej medgivande att hava sådan eventuell alkoholfri dryck innestående, liksom förhållandet nu är med ölportionen, bör bortfalla och utspisningen vara likställd med andra i spisordningen ingående artiklar, exempelvis »kaffe». Det lär nämligen få anses säkert, att en och annan har svårt att finna sig i ombytet och därför genom insättande av sin portion, förutom av ren oppositionslusta, skaffar sig förstärkta medel att vid första bästa tillfälle taga skadan igen. Sannolikt är ock att övergången genom ovan antydda obligatoriska anordning därigenom göres lättare.

Remisshandlingen återgår.

Stockholm den 19 februari 1913.

C. Lindström.

Bilaga 8.

Till Stationsbefälhavaren.

Med anledning av stationsbefälhavarens remiss D.nr 216 den 11 februari 1913, varigenom jag anbefalles inkomma med yttrande över en av herr Nilson i Örebro m. fl. väckt motion angående upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg, får jag vördsamt anföra:

Att såsom motionärerna gjort göra jämförelser mellan den försäljning av öl, som förr skedde å arméns lägerplatser, med den utspisning av öl ombord, som reglementsenligt ingår i skeppsportion, anser jag vara oriktigt.

Klagomålen mot ölförsäljning å lägerplatserna berodde huvudsakligen på de överdrifter, som stundom skedde därstädes, och vilka jag i likhet med motionärerna är övertygad om, att det varit en god sak att förekomma genom förbud mot ölförsäljning vid kaserner och lägerplatser. Någon sådan ölförsäljning finnes ej vid flottans marketenterier varken ombord eller i land.

Med en reglementsenlig utspisning av öl ombord är det ett helt annat förhållande, den är till sin kvantitet noga bestämd, någon fara för missbruk kan svårigen uppstå, varföre det är svårt att förstå, vad motionärerna avse med »att

alla farhågor för lönkrögeri ombord å ett flottans fartyg borde kunna få anses vara utslutna».

Motionärerna framhåller vidare, att det numera finnes tillgång till såväl goda som hållbara maldrycker, som icke hava ölets berusande egenskaper, som även alkoholfria läskedrycker, varföre de anse »att artikeln öl borde kunna utgå ur spisordningen för friska å flottans fartyg, och ej heller borde få förekomma såsom extra förplägning».

Någon dryck, som lämpar sig för förvaring längre tid på fat ombord och i övrigt skulle vara tjänlig ersätta öl, tror jag ej finnes och får redan på den grunden avstyrka motionärernas förslag, men det finnes även andra faktorer vid denna frågas bedömande, som böra tagas i betraktande angående lämpligheten av att utspisa öl till manskap, som tjänstgöra ombord å flottans fartyg.

Man bör känna till, vad tjänsten ombord kräver, icke blott den kropps-ansträngning som exercis, arbete och vaktgöring påkalla, utan även den isolering från alla slags förströelser, som inträffar såväl under kustflottans övningar som under övriga sjöresor av längre utsträckning.

På grund av den strängare och mera krävande tjänstgöringen dag som natt är också den portion, som utspisas ombord, väsentligen större än den som utspisas i land. Att ölet ingår i sjöportionen beror enligt min mening icke blott på dess stimulerande utan även på dess goda närande egenskaper, vilka sätta manskapet i stånd att uthärda den större kroppsansträngningen.

Man bör även taga hänsyn till att det manskap, som tjänstgör ombord, äro vuxna män, som i allmänhet tycka om och föredraga ölet framför varje annan dryck och vilkas mening i detta avseende även bör få göra sig gällande.

Det är min bestämda övertygelse att flottans manskap skulle djupt känna förlusten, om förmånen, att öl ingår uti skeppsportionen, skulle borttagas. Man behöver blott känna till de uttryck av belåtenhet, varmed manskapet hälsar tillkännagivandet, att efter en slutad kolning en extra förplägning skall utspisas, för att förstå, huru förlusten därav skulle upptagas.

I reglemente del II § 277: 4 stadgas att den, som det önskar, kan låta hela sin portion öl eller del därav innestå mot ersättning; härigenom är tillfälle berett för var och en, som på grund av fri vilja vill avstå från öl, att därom göra anmälan.

Slutligen anser jag, att hänsyn bör tagas till det förhållandet, att även med de goda förmåner, som bjudas manskap vid anställning i flottan, det numera är svårt att hålla numerären fulltalig. Vakansernas antal är oroväckande. Under sådana förhållanden anser jag det vara synnerligen olämpligt att borttaga någon av hittills gällande förmåner, vilket förvisso skulle menligt återverka på rekryteringen av manskap till flottan.

På grund av vad jag anført får jag bestämt avstyrka, att utspisning av öl ombord skulle upphöra, en åtgärd, som jag anser skulle verka skadligt i flera avseenden.

Stockholm den 27 februari 1913.

C. E. Ulff.

F. M. Neumüller.

*Bilaga 9.**Till Stationsbefälhavaren.*

Med anledning av stationsbefälhavarens remiss å Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse den 7 dennes med infordrande av yttrande angående upphörande av utspisning av öl å flottans fartyg får förvaltningsdirektionen för sin del värdsamt anföra följande:

Enligt gällande spisordning ingår i manskapets middagsportion 33 cl. öl, dock ej till skeppsgosse, varjämte fartygschef som extra förplägning även äger att anbefalla utdelning av en portion öl utom till skeppsgossar.

Ölportionen ingår således i det förra fallet som en bestämd del i matportionen och kan i sådant avseende lämpligen icke ersättas genom det föreslagna utbytet av alkoholfria läskedrycker, vilka dessutom äga den olägenheten att icke kunna förvaras ombord i större mängder och under någon längre tid.

Genom att den, som icke önskar intaga sin ölportion, i dess ställe erhåller motsvarande värde i penningar, utövas ej heller något tvång, utan fullständig frihet äger rum att förtära ölportionen eller att erhålla däremot svarande gottgörelse, vilken av vissa personer högt värderade fördel naturligen vid ölportionens borttagande skulle upphöra.

Beträffande utdelning av öl som extra förplägning må anföras att särskilt vid ansträngande arbete ombord eller då en båtbesättning eller annan del av besättningen isynnerhet nattetid blivit utsatt för oväder eller dåliga klimatiska förhållanden, en extra förplägning av öl *genast* kan åstadkommas och medföra därmed avsedd förfriskning, då däremot kaffe eller te måste först tillberedas, varvid givetvis åtgår en avsevärd tid, som i dess ställe kunde användas till vila.

För utposter och vid tillfällen, då kokning ombord ej kan äga rum, är öl även den lämpligaste förplägning, som kan åstadkommas.

För att vid bedömande av frågan kunna anställa jämförelser med utspisning eller förplägning med likartade drycker i andra mariner, har direktionen från marinstaben erhållit uppgifter härom, av vilka framgår följande:

England.

Besättningen erhåller varje dag grogg, bestående av rom eller motsvarande dryck utspädd med minst 3 gånger sin volym vatten.

Ersättning utfås med 4 pence pr vecka för innestående groggportion.

Tyskland.

Öl eller brännvin ingår ej i spisordningen, men tillgång å öl finnes i manskapets kantin och får där uttagas.

Ryssland.

Varje man erhåller pr dag 23 cl. 40 procents brännvin, av vilken ranson $\frac{2}{3}$ utdelas till middag och $\frac{1}{3}$ till frukost eller supé. Ersättning för innestående brännvin utgår med 8 kopek pr man och dag i hemlands farvatten, 6 kopek utrikes.

Österrike.

Av Marin Almanack framgår att en daglig ranson vin ingår i spisordningen.

Danmark.

Varje man erhåller pr dag $\frac{1}{2}$ liter »skibsöl» eller i varma klimat $\frac{1}{4}$ liter vin. Vid brist av »skibsöl» eller när chefen därtill finner anledning, kan utgivas extra förplägning av te, kaffe eller grogg av rom eller vin. Punsch kan även bestås vid högtidliga anledningar och i övrigt på chefens bestämelse, dock icke över en gång varje vecka.

Norge.

Öl eller vin ingår icke i spisordningen, men såsom extra förplägning efter chefens bestämmande kan utdelas $\frac{1}{2}$ flaska öl pr man, 15 cl. vin eller 5 cl. brännvin. I de vinproducerande länderna såsom exempelvis *Frankrike* och *Italien* ingår en viss kvantitet vin i skeppsportionen.

Av ovan anförda uppgifter framgår att i de flesta mariner ingår en viss myckenhet öl, vin, rom eller brännvin i den dagliga spisordningen samt att där så ej är fallet såsom exempelvis Tyskland manskapet äger rätt att från kanten köpa öl.

Endast i norska marinen äro såväl öl som andra starka drycker uteslutna ur den dagliga spisordningen och kunna ej heller på annat sätt av manskapet erhållas.

Vid samtliga mariner även i Norge medgives emellertid chefen att vid festliga tillfällen och efter eget bedömande utdela extra förplägning av öl, vin, rom eller brännvin.

Då ölet ombord i allmänhet är en omtyckt proviantartikel, är det att befara, att om detsamma utgår ur portionen och naturligtvis samtidigt förmånen av ersättning därför bortfaller, missnöje uppstår hos manskapet och därigenom den redan nu mindre lätta rekryteringen än mer skulle försvåras.

De av motionären åberopade förhållanden vid arméns lägerplatser äro ej jämförliga med situationen ombord å flottans fartyg, där varken förfriskningar av annat slag att ersätta ölet kunna åstadkommas, ej heller den omväxling i övrigt kan beredas, som en förläggning i land medgiver.

Med stöd av det nu anförda och då direktionen icke finner att de nuvarande bestämmelserna om utspisning av öl å flottans fartyg medfört några som hälst olägenheter, får direktionen på det bestämdaste framhålla att någon förändring härutinnan icke måtte vidtagas, varken beträffande ölportionen i spisordningen eller beträffande användning av öl som extra förplägning.

I direktionens sammanträde har, jämlikt regl. Del. I § 223 mom. 1, förste läkaren å stationen deltagit.

Stockholm den 28 februari 1913.

För förvaltningsdirektionen.

G. H. Lidbeck.

Gustaf Ulf.

Bilaga 10.

*Ledamoten av Riksdagens Andra Kammare Herr Redaktör M. Enderstedt,
Stockholm.*

Vi erbjuda oss att leverera en, under garanti av de fullständigaste tekniska resurser, som hittills stå till buds, tillverkad och fullt ren dryck, framställd av uteslutande malt och humle som ingredienser, vilken dryck nu under en längre följd av år vunnit stadgat anseende bland den stora allmänheten, såsom enda lämpliga ersättning för s. k. starkare maltdrycker, enär denna innehåller högst $2\frac{1}{4}\%$ alkohol, enligt den av Riksdagen antagna förordningen om tillverkning av maltdrycker av den 7 aug. 1907.

Äsyftade dryck, som vi kalla *Lagrat Svagdricka* leverera vi i såväl hartsade kärl om 50 liters rymd som å buteljer om $\frac{1}{3}$ liter.

Dryckens hållbarhet å kärl under kolsyretryck garantera vi 14 dagar.

För leveranser till Kungl. Flottan, avseende förvaring under längre tid, garantera vi hållbarheten å öppnade kärl till en månad, samt å flaskor om $\frac{1}{3}$ liters rymd, pasteuriserat, likaledes en månad minst, allt likväl under förutsättning av jämn och lämplig temperatur i förvaringsrummet.

Största tillverkare inom landet av denna dryck, kunna vi åtaga oss obegränsad leverans och till fördelaktigaste priser.

Högaktningsfullt

för Aktiebolaget Stockholms Bryggerier Grönwalls Svagdricksbryggeri

Karl Hagen.
